

ÕIGUSKANTSLERI AASTA 2020/2021

Õiguskantsleri aasta

Austatud lugeja

Lõppenud aruandeaastal ehk 1. septembrist 2020 kuni

31. augustini 2021 sai õiguskantsler kokku 5018 erinevat laadi pöördumist, taotlust ja kirja. Aasta varem oli neid umbes tuhande jagu vähem ehk 4026. Enam kui 5000 tänavusest läkitusest vajasis sisulist lahendamist 3045 (mullu 2473).

Kuue aastaga on õiguskantsleri töö maht ehk lahendatud asjade arv kasvanud lausa kaks korda, samavõrra on kasvanud pöördumiste hulk. Ametkond ehk õiguskantsleri kantselei isikkoosseis on seevastu püsinud peaaegu sama suur või õigemini väike, kuivõrd oleme jätkuvalt personali ja eelarve mõttes üks väiksemaid riigiasutusi ja väikseima eelarvega sõltumatu põhiseaduslik institutsioon.

Kui vähegi saame, siis üritame meile oma mure avaldanud kaaskodanikke aidata, kasutades selleks mistahes õiguspärast lühimat teed. Kas ja kuivõrd see on õnnestunud, jäägu selle aastaülevaate lugeja hinnata.

Õiguskantsleri ametkonna eeliseks on sõltumatu, tulemuslik ja loominguline tegevus, seda kõikides meile usaldatud töövaldkondades. Saame keskenduda õiglasele, sisuliselt mõistlikule lahendusele – leida lahendus, mitte pelgalt menetleda. Suur aitäh Riigikogu ja valitsuse liikmetele ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametnikele, kes on jaganud sama põhimõtet. Tarbetute konfliktide ennetamine ja lahendamine, inimeste abistamine ja üldse Eesti paremaks tegemine saab õnnestuda vaid eri võimuharude koostöös.

Möödunud ülevaateaastat iseloomustab Eesti ühiskonnas üldine meeleolu langus ja tigiduse tõus. Kui selles saab üldse midagi head näha, siis võimalust heita kõrvale väljamõeldud piir „heade“ ja „halbade“ vahel. Kellelgi pole õigust teisi inimesi väärtuse järgi ritta seada, ennast paremaks ja ülemaks pidada. Needsamad inimesed, kes varem alavääristasid ja hurjutasid massilist sisserännet pelgavaid kaaskodanikke, on valmis koolist minema ajama suurpere ema, kellel pole koroonatesti tegemiseks raha ja kes pole veel saanud end vaksineerida. Tuleb välja, et hirmu ajal öeldakse ja tehakse halba nii ühel kui ka teisel pool rindejoont. See

on kurb, aga ühtaegu inimlik.

Pandeemia on viinud meid selleni, et oleme kõik üksteisega justkui sõjas, ja mitte ainult piirangute asjus vaieldes. Vaenlane – kui seda üldse on – on aga koroonaviirus. Pigem on tegu järjekordse ohtliku loodusnähtusega, nagu puugid, gripp ja raju tuul. Elu läheb edasi, võidab parim kohaneja.

Põhiseaduslikel institutsioonidel, sealhulgas eriti õiguskantsleril tuleb ka raskeima kriisi ajal lähtuda põhiseadusest ja seadustest. Avalikku arvamust ja poliitilist tahet ei saa demokraatlikus riigis eirata, ent ametivandele tuleb truuks jääda. See kehtib, muide, kõigi kohta. Just kriisi ajal on see tähtis, sest siis kipuvad kiiruga pähe tulema „lihtsad“ lahendused, just siis kaldub rahvas ise kõva kätt ja põhiõiguste rikkumist nõudma. Põhiseaduse kesksed põhimõtted on just selles järjekorras: vabadus, õiglus ja siis õigusnormid. Alati, ka pandeemia ajal, tuleb põhjendada piiranguid ja vabaduste võtmist, mitte vastupidi.

Õigusteadus ei ole ega tohigi olla formaalne normiuurimine. Põhiõiguste piirangute põhiseaduspärasuse hindamisel tuleb alati – ka pandeemia ajal – teha esmalt selgeks faktid ja elulised asjaolud, uurida eri valdkondade teadustulemusi, kaasata teiste elualade tundjaid. Loogilise interdistsiplinaarse argumenteerimise tulemuseks ongi hinnang põhiseaduspärasuse kohta.

Koroonapiirangud on kehtestatud üldkorraldusega, mis näeb välja nagu seadus, ent vaidlustada saab seda nagu üksikettekirjutust – halduskohtusse saab minna vaid inimene ise. Õiguskantsler oleks valmis probleemseid reegleid Riigikohtus vaidlustama, see läheks kiiresti ja oleks inimeste jaoks tasuta. Õigluse huvides rõhutan, et enamasti ongi valitsus ise õiguskantsleri palvel paljud probleemid töö käigus lahendanud.

Halba ei taha ju keegi, leitud vea saab enamasti rahulikult ära parandada. Eriarvamustega tegelgu vajadusel kohus. Sama võiks olla ka koroonapiirangutega. Pikka ja kulukat kohtuteed inimesed ise aga ette võtta ei soovi, kohtusse minna palutakse õiguskantsleril. Ehk tasuks Eestil eeskujuga võtta riikidest, kus pandeemia ohjamiseks vajalikud käsud ja keelud kehtestab parlament seadusega. Sel juhul oleks tagatud nii avalik arutelu kui ka tõhus põhiseaduslikkuse järelevalve.

Ka Riigikogu riigijuhtimisest eemalejäämist on sel ülevaate aastal palju käsitleta tulnud. Riigieelarvet pole parlamendil võimalik ei mõista ega seda arusaadaval viisil muuta. Eelarve on nii üldine, et Riigikontrolli kolleegide sõnul polegi seda võimalik rikkuda. See tõestab, et

rahvaesinduse roll rahaeraldiste kaudu riigielu suunata on taandatud nullilähedaseks. Ometi on põhiseaduses kirjas, et riigieelarve peab sisaldama kõiki riigi olulisemaid kulusid ja tulusid.

Süsteemseid vigu ja ilmselt tähelepanematuses tingitud puudujääke on ka inimeste andmete kogumist ja kasutamist käsitlevates seadustes. Nimelt on tundlike, kuritarvitamise korral lausa ohtlike andmekogude kohta seadustesse kirja pandud piltlikult öeldes vaid raam, millesse pikema jututa ja avalikkuse eest varjus saab pista mistahes pildi. Seadusesse on kirjutatud vähetähtis, oluline pannakse paika kusagil mujal. Nii see olla ei tohiks.

Põhiseaduse järgi peab kõik inimeste õiguste, vabaduste ja kohustuste seisukohalt olulised küsimused otsustama Riigikogu, nende otsuste formaat on seadus. Just rahvaesindus peab määrama, milliseid andmeid inimese kohta kogutakse, kus, kuidas ja kui kaua neid hoitakse, milleks kasutatakse, kuidas on tagatud turvalisus, tõhus sise- ja väliskontroll. Ka sisulised ettevõtlike piirangud on vaikselt libisenud seadustest määrustesse ja muudesse aktidesse. Kaebusi on palju ja õiguste kaitse kord pahatihti inimestele ebaselge.

Eestit peab juhtima Riigikogu, ütleb põhiseadus. Õiguskantsleri kogemus kinnitab, et Riigikogu liikmeid – olgu koalitsioonist või opositsioonist – pole põhjust pidada käsutäitjaks või vormistajaks. Küllalt on arutelude käigus leitud ja parandatud apsusid, täidetud lünki ja valitsuse eelnõusid tagasi lükatud. Riigikogu 101 liikme erinev elukogemus peakski aitama välja selgitada Eesti edendamiseks parimad valikud, parlamendivaidlustes peaks enamik valijaid ka oma huvide-vaadete esindatust märkama. Õigluse küsimused võistlevad valimistel ja lõpuks teeb otsuse Riigikogu.

Iga kaebust vaatamegi esmalt põhiseaduslikkuse järelevalve vaatenurgast: kas inimese mure allikaks oleva olukorra tingis põhiseadusvastane norm? Seesuguseid norme leidsime seekord kõige rohkem kohaliku omavalitsuse määrustest.

Kui norm on põhiseaduspärane, võib viga olla ametniku töös ehk peenema sõnaga normi rakenduspraktikas. Lootus, et hoolas menetlemine annab parima lahenduse, on paraku päris levinud. Elu on kaugelt kirjum, kui ükski normilooja iial suudab ette kujutada, mistõttu normide kohaldamisel tuleb jätta ruumi kaalutluseks. Tihti olengi täheldanud, et eesliiniametnik ei tee endale elulisi asjaolusid selgeks, ei püüa muret lahendada, vaid kuidagi midagi teha. Osalt on see tingitud ka pikaajalistest juhtimisvigadest, samuti ülekoormusest.

Seda aasta-aastalt kahjuks üha valusamaks muutuvat probleemi saaks lahendada nn eesliinitöötajaid tähtsustades, nii töötasu, usalduse kui ka tähelepanu ning selle juurde

kuuluva vastutuse kaudu. Selleks vajame professionaalseid riigiasutusi: ameteid ja inspeksioone. Eesliinist sõltub inimeste käekäik rohkemgi kui ministriumidest. Viimse piirini ei tohi optimeerida haiglaid, nii et haiglaõde peab mitme töökoha vahet jooksuma, üleväsinuna ja kurnatuna. Tõbesid ja õnnetusi võib ette tulla ja me peame olema selleks valmis. Sama käib politseinike, päästjate ja paljude teiste eluliselt oluliste ametite kohta.

Püüan oma kolleegidega õiguskantsleri ametkonnas pakkuda mõistlikke ja teostatavaid lahendusi, maandada ühiskondlikke pingeid ja vähendada konflikte. Vaja on süstida üksteisesse ja – nii palju kui meie võimuses – ka kogu rahvasse kindlustunnet, et Eestis ongi kõik inimesed ühtmoodi hoitud ja kallid, ka siis, kui elus on miski viltu läinud või õnn on maha jätnud.

Ametkonna igapäevase tööga saab end kursis hoida õiguskantsleri veebilehe kaudu. Enda hinnangul tähtsamatest ja huvitavamatest aruteludest teen kokkuvõtteid Facebookis.

Õiguskantsleri Kantselei asub Tallinnas Kohtu tn 8. Kirju ootame meiliaadressil info@oiguskantsler.ee ja postiaadressil Kohtu 8, 15193 Tallinn. Helistada saab telefonil +372 693 8404.

Ülle Madise

Eesti Vabariigi õiguskantsler

Õiguskantsler riikliku inimõiguste asutusena

Akrediteerimine: kõrgeima ehk A-staatuse määramine

Riigikogu pani 13. juunil 2018 vastu võetud [õiguskantsleri seaduse täiendamise seadusega](#) õiguskantslerile kohustusi juurde: alates 1. jaanuarist 2019 on õiguskantsleri institutsioon ühtlasi riiklik inimõiguste asutus (National Human Rights Institution ehk NHRI).

Igal riiklikul inimõiguste asutusel on võimalik taotleda ametlikku rahvusvahelist akrediteeringut, mis annab asutusele ÜRO inimõiguste kaitse süsteemis lisaõigusi ning seob selle tugevamalt teiste inimõiguste asutuste ning rahvusvaheliste organisatsioonidega. Akrediteerimisprotsessi juhib ülemaailmne inimõiguste asutuste võrgustik ehk Global Alliance of National Human Rights Institutions, täpsemalt selle akrediteerimise alakomitee ehk Sub-Committee on Accreditation.

Õiguskantsler esitas 2019. aasta jaanuaris akrediteerimise alakomiteele ametlikult soovi alustada [akrediteerimisprotsessi](#). Oktoobris 2019 liiguti protsessiga kiirelt edasi ning õiguskantsler saatis akrediteerimise alakomiteele kogu vajaliku dokumentatsiooni. Dokumentatsioon sisaldas põhjalikku ülevaadet õiguskantsleri tööst (näiteid inimõiguste kaitsest ja edendamisest) ja mandaadist ning selgitusi, kuidas õiguskantsleri institutsioon vastab ÜRO Peaassamblee resolutsiooniga sätestatud [Pariisi printsiipidele](#).

Akrediteerimise viimane samm ehk intervjuu akrediteerimise alakomiteega pidi toimuma 2020. aasta märtsikuus. Covid-19 pandeemia tõttu lükkus see edasi ning toimus veebi kaudu 2020. aasta detsembris. Õiguskantsler saatis akrediteerimise alakomiteele kokkuvõtte vahepealsest tegevusest ja ülevaate koroonapandeemia mõjust inimõiguste kaitsele ja edendusele Eestis. Intervjuus esitas komitee küsimusi nii õiguskantsleri ametkonna toimimise (eelarve, õiguskantsleri valimine, immuniteet) kui ka praktika kohta. Näiteks palus komitee tuua näiteid õiguskantsleri inimõigustealase edendustegevuse (kampaaniad, koolitused) ning sotsiaalsete ja majanduslike õiguste kaitse kohta.

Toetudes esitatud dokumentidele ja intervjuule, tegi akrediteerimise alakomitee [otsuse](#), et õiguskantsleri institutsioon vastab Pariisi printsiipidele ning määras õiguskantslerile [kõrgeima ehk A-staatuse](#). A-staatusega asutus võib osaleda ÜRO inimõiguste nõukogu istungjärgul ja teha suulisi ettekandeid päevakorra teemadel, osaleda plenaardiskussioonidel videosõnumi kaudu, esitada dokumente ja kirjalikke seisukohti ning organiseerida üritusi inimõiguste nõukogu tegevusvaldkondades. Samuti on A-staatusega asutusel õigus kommenteerida Eesti üldise korralise ülevaate (*Universal Periodic Review, UPR*) raportit ehk teisisõnu anda hinnang inimõiguste olukorrale Eestis. See tähendab, et valitsuse ja vabaühenduste seisukohtadele lisandub õiguskantsleri kui Eesti riikliku inimõiguste asutuse analüüs.

Inimõiguste nõukoda

Õiguskantslerit nõustav [inimõiguste nõukoda](#) kohtus ülevaateperioodil kaks korda: 2020. aasta oktoobris ja 2021. aasta märtsis. Oktoobrikuine kohtumine keskendus laste õiguste ja heaolu teemadele. Kohtumisel esinesid ettekannetega nõukoja liikmed, õiguskantsleri nõunikud ja eksperdid väljastpoolt. Teemaring oli lai: Covid-19 pandeemia ning 2020. aasta kevade eriolukorra mõju lastele ja noortele, laste nõusoleku küsimine tervishoius, lapsed ja ruumi ligipääsetavus, vanglas viibivate vanemate laste õigused pereelule, LGBT+ noorte ja laste turvalisus Eesti üldhariduskoolides.

2021. aasta märtsi kohtumise teemaks valis nõukoda eakatevastase lähisuhtevägivalla. Ettekannetega esinesid eksperdid Sotsiaalkindlustusametist, politseist, prokuratuurist ning vabakonnast. Muu hulgas arutas nõukoda eakatevastase lähisuhtevägivalla kui varjatud vägivalla märkamist, omavalitsuste sotsiaaltöötajate ja tervishoiutöötajate teadlikkust, olemasolevaid teenuseid ja abi vägivalla all kannatavatele inimestele ning seda, millised uuringud aitaksid sellist vägivalda paremini teadvustada.

Rahvusvaheline raport

Õiguskantsler osales Eesti [kolmandal üldisel inimõiguste perioodilisel ülevaatusel](#) (UPR). 2020. aasta oktoobris esitas õiguskantsler ÜRO-le kirjaliku lühiraporti, millele on viidatud ÜRO koostatud [kokkuvõttes](#) ning millele toetusid teised riigid Eesti suulisel ülekuulamisel 2021. aasta maikuu. Õiguskantsler tõi raportis välja mured, mis on seotud laste õiguste kaitsega, sotsiaalteenuste kättesaadavusega maapiirkondades, avalikele hoonetele ja transpordile ligipääsuga, ning vajaduse muuta võrdse kohtlemise seadust. UPR kolmas tsükkel jätkub 2021. aasta teisel poolel, kui toimub inimõiguste nõukogu täiskogu istungjärk, kus saab lisaküsimusi esitada ka õiguskantsler kui A-staatuses riiklik inimõiguste asutus.

Inimõigusharidus

2020/2021. õppeaastal õpetasid õiguskantsleri nõunikud Eesti Kunstiakadeemias unikaalset interdistsiplinaarset ainet „Inimõigused ja disain: sissejuhatus“, mille sisu ja struktuur on välja töötatud Õiguskantsleri Kantseleis. Tegemist on vabaainega, mis uurib, mida tähendab inimõigustest lähtuv lähenemine disainis ning milline on või võiks olla disainerite roll ja vastutus inimõiguste kaitsmisel ning edendamisel. Üliõpilased käsitlevad kursuse jooksul mitmeid küsimusi: kuidas disainida tervishoiuteenuseid nii, et patsientide privaatsus oleks paremini kaitstud; milline näeks välja Eesti disainerite eetikakoodeks; kuidas arvestada linnaruumi planeerimisel soopõhise vägivallaga; kuidas kujundada mänguväljak puuetega

laste õigusi arvestades; milline vangla(ruum) hoiab ära alaväärset kohtlemist? Aine on olnud üliõpilaste seas väga populaarne ning inspireerinud nutikaid kursusetöid.

Õiguskantsleri Kantseleis on koostamisel esimene algupärane inimõigusi käsitlev ülevaateteos. Raamat ilmub 2022. aasta veebruaris ning avaldatakse veebis, kus seda saavad lugeda kõik huvilised. Raamat koosneb 28 peatükist, milles käsitletakse peamisi inimõiguste teemasid: näiteks inimõiguste ajalugu, ÜRO inimõiguste kaitse süsteem, inimõiguste uurimise metodoloogia, religioonivabadus, keskkond ja inimõigused, sõnavabadus, laste õigused ja puuetega inimeste õigused. Autorite seas on õiguskantsleri nõunikud, nii Eesti kui ka välisülikoolide teadlased, kohtunikud, advokaadid, mitme riigiasutuse ja vabakonna eksperdid. Tegemist on interdistsiplinaarse teosega, mis on mõeldud kasutamiseks kõrgkooliõppes ja ka praktikas. Raamat annab ülevaate inimõiguste kaitse teooriast ning Eesti ja rahvusvahelisest praktikast koos viidetega kõige uuemale teaduskirjandusele.

Rahvusvaheline koostöö

Õiguskantsler on alates 2001. aastast [Rahvusvahelise Ombudsmani Instituudi](#) (IOI) liige. Instituut loodi 1978. aastal ning sellesse kuulub üle 200 riikliku ja regionaalse ombudsmani rohkem kui sajast riigist üle maailma. Rahvusvahelise Ombudsmani Instituut tegutseb kuues regioonis – Aafrikas, Aasias, Okeaanias ja Vaikse ookeani piirkonnas, Euroopas, Lõuna-Ameerikas ja Kariibi mere piirkonnas ning Põhja-Ameerikas, mida juhitakse maailmatasandi ja piirkondlike juhatuste kaudu.

Õiguskantsler Ülle Madise valiti 30. septembril 2015 ning taasvaliti 27. juulil 2016 instituudi Euroopa regiooni seitsmeliikmelise juhatuse liikmeks. Alates novembrist 2017 oli Ülle Madise ka IOI maailmatasandi juhatuse liige. Ülle Madise volitused juhatustes lõppesid 2021. aasta mais.

Õiguskantsler Ülle Madise esindab Eestit ka [Euroopa Nõukogu rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise komisjonis](#) (ECRI). Õiguskantsleri Kantselei välissuhete ja arendusjuht Kertti Pilvik osaleb Eesti esindajana [Euroopa Põhiõiguste Ameti](#) (FRA) haldusnõukogu töös.

Lisaks kuulub õiguskantsler [Euroopa riiklike inimõiguste kaitse ja edendamise asutuste võrgustikku](#) (ENNHRI), [Euroopa lasteombudsmanide võrgustikku](#) (ENOC) ning [Euroopa ombudsmanide](#) (ENO), [rahvusvahelise relvajõudude ombudsmanide](#) (ICOAF), [politseiombudsmanide](#) (IPCAN) ja riiklike väärkohtlemise ennetusasutuste (NPM)

võrgustikesse.

Koostöö ja kohtumised

Koroonapandeemia tõttu lükkusid paljud planeeritud rahvusvahelised kohtumised ja üritused edasi järgmisse aastasse või korraldati need veebi vahendusel. Näiteks toimusid esmakordselt veebi kaudu IOI ülemaailmne konverents ja assamblee, Euroopa ombudsmanide võrgustiku konverents ja seminarid, ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee koosolekud, inimõiguste asutuste akrediteerimisvestlused ja mitmed teised rahvusvaheliste organisatsioonide kohtumised. Veebi vahendusel jätkasid tööd ka ombudsmanide, NHRI-de ja NPM-ide koostöövõrgustikud.

Septembris 2020. aastal külastasid õiguskantslerit Euroopa kohtunike koolitusvõrgustiku vahetusprogrammi raames mitme riigi kohtunikud. Detsembris toimus õiguskantsleri akrediteerimisvestlus ÜRO inimõiguste asutuste akrediteerimise alakomiteega (SCA). Õiguskantsleri esitatud akrediteerimistaotluse ja toimunud vestluse põhjal omistas alakomitee jaanuaris õiguskantslerile riikliku inimõiguste asutusena kõrgeima staatuse (A-staatuse).

2021. aasta kevadel osales õiguskantsler veebi kaudu sõltumatu monitooringuasutusena [ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee](#) Eesti ülevaatuse koosolekutel ning inimõiguste asutusena Eesti kolmandal üldisel inimõiguste perioodilisel ülevaatusel (Universal Periodic Review, UPR) ÜRO inimõiguste nõukogus. Kevadel toimusid veebi vahendusel ka [ÜRO terrorismivastase võitluse komitee tegevdirektoraadi](#) (CTED), Euroopa Nõukogu rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise komisjoni (ECRI) ning [Euroopa Nõukogu rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni nõuandekomitee](#) (ACFC) järelvalvevisiidid.

ÜRO resolutsioon ombudsmanide kohta

ÜRO Peaassamblee võttis 16. detsembril 2020 vastu [resolutsiooni](#) ombudsmani- ja lepitajainstitutsioonide kohta. Resolutsiooniga toetatakse ombudsmaniinstitutsioonide peamisi põhimõtteid, nagu sõltumatus, objektiivsus, läbipaistvus, õiglus ja erapooletus, ning rõhutatakse nende olulist rolli hea halduse tagamisel, inimõiguste kaitsel ning õigusriigi edendamisel.

Õiguskantsler ja õiguskantsleri nõunikud meedias

Kõned

- Inimlikkuse kvaliteet. Õiguskantsler Ülle Madise kõneles 3. juunil Paide keskväljakul Paide teatri aktsiooni "[33 kõnet](#)" raames
- Õiguskantsler Ülle Madise tervitus foorumil "[Kohalik omavalitsus Eesti riikluse ja arengu teel – 30 aastat](#)" 8. märtsil 2021 Zoomi keskkonnas
- Õiguskantsler Ülle Madise [kõne Eesti Vabariigi 103. aastapäeva puhul kohtunikele](#) 24. veebruaril 2021
- Õiguskantsler Ülle Madise [avasõnad koolinoorte väitlusvõistluse lõpukonverentsil](#) Energia avastuskeskuses 19. veebruaril 2021
- Õiguskantsler Ülle Madise [sõnavõtt selge sõnumi auhinna galal](#) 17. novembril 2020
- Põhiõiguste kaitse tähtsusest rasketel aegadel. Õiguskantsler Ülle Madise [ettekanne õigusteadlaste päevadel](#) Tartus Vanemuise kontserdimajas 8. oktoobril 2020

Intervjuud

- [Õiguskantsleri intervjuu ajalehes Pealinn](#), 02.09.2021
- [Õiguskantsleri intervjuu ajalehes Postimees](#), 31.08.2021
- [Õiguskantsler Kuku Raadio saates "Nädala tegija"](#), 27.08.2021
- [Olari Koppel. Valijameeste arv on kõvasti kahanenud \("Vikerhommik"\)](#), 27.08.2021
-

[Madise: kaaluka põhjenduseta piirangud on põhiseaduse vastased \(Vikerraadio\)](#),
25.08.2021

- [Ülle Madise: valitsuse otsustes peegeldub kujuteldav avalik arvamus \("Aktuaalne kaamera"\)](#), 24.08.2021
- [Intervjuu: Marje Kask Kuku Raadio: õiguskantsler pole rahul keskkonnaameti tegevusega, mis on toonud ettevõtjate kahjunõuded](#), 07.07.2021
- [Õiguskantsler "Aktuaalses kaameras": keskkonnaamet saaks ettekirjutuste tegemist ära hoida](#), 06.07.2021
- [Õiguskantsler Kuku Raadio saates "Kahe vahel"](#), 02.07.2021
- [Intervjuu: Ülle Madise – õiguskantsleri tööühm hakkas analüüsima ABIS-e seadusemuudatust](#), Kuku Raadio, 30.06.2021
- [Õiguskantsler näeb ABIS-es mitut tõsist probleemi](#), "Aktuaalne kaamera", 29.06.2021
- [Inimesi rumalaks pidada on nii ebaeetiline kui ka ülbe](#). Intervjuu Toomas Sildamile. ERR, 28.05.2021
- [Hea valimistava arutelu](#). Erisaade ERR-i stuudiost 12.05.2021
- [Õiguskantsler Kuku Raadio saates "Nädala tegija"](#), 07.05.2021
- [Õiguskantsler Kuku Raadiole toitlustusasutusi puudutavatest piirangutest](#), 29.04.2021
- [Ülle Madise: et saavutada paremaid tulemusi, kujunda teekond õnnelikuks](#). Intervjuu juhtimiskoolitaja Veiko Valkiaineni *podcast*'is, 10.04.2021
- [Õiguskantsler politsei kaasamisest koroonapiirangute järelevalvesse](#). Usutlus ERR-i

uudisteportaalil 07.04.2021

- [Andres Aru rääkis saates "Õhtu" laste ja noorte muredest koroonajaal](#), 26.03.2021
- [Kontrollkäikude osakonna juhataja Indrek-Ivar Määrits ja vanemõunik Maria Sults probleemidest hooldekodudes](#). Intervjuud Vikerraadios ja Raadio 4-s 23. ja 25.03.2021
- [Õiguskantsleri nõunik Andra Reinomägi tutvustas laste õigustele pühendatud raamatut](#). Intervjuud Kuku Raadios ja Vikerraadios 19.03.2021
- [Õiguskantsler Ülle Madise ERRile: "Piirangutest möödahiilimine on ebaeetiline"](#), 08.03.2021
- [Õiguskantsleri intervjuu saates "Neeme Raud. Siin"](#), 06.03.2021
- [Õiguskantsler andis üle Enn Soosaare eetilise esseistika auhinna](#), ETV saade „Hommik Anuga“, 14.02.2021
- [Õiguskantsler Ülle Madise saates "Otse uudistemajast"](#), 20.01.2020
- [Õiguskantsler Ülle Madise intervjuu Krister Kivile](#), Postimehe Arter, 16.01.2020
- [Ülle Madise Delfi saates Vilja küsib: abielureferendumi võtmekohaks võib kujuneda riigikohus](#), 12.01.2021
- [Intervjuu: Ülle Madise piirangute osas laekunud kaebusest ja abielureferendumi eelnõu menetlemisest](#), Kuku Raadio "Saade", 08.01.2021
- ["Reporteritund". Koroonaviiruse vastased piirangud](#), 07.01.2021
-

[Õiguskantsler „Aastalõpu Päevakajas \(ERR\): piirangute eesmärkide kohta küsimine on seatud põlu alla, 31.12.2020](#)

- [Õiguskantsler: teadusnõukoja analüüsid ja soovitused võiksid olla avalikud, Vikerraadio, 03.12.2020](#)
- [Õiguskantsler Ülle Madise 21.11.2020.a. Kuku Raadio saates "Neeme Raud. Siin"](#)
- [Madise: kõige riigi poolt ette kirjutamine hävitab ühiskonna, ETV saade „Esimene stuudio“, 28.10.2020](#)
- [Õiguskantsler Kuku Raadio saates "Vox populi eri", 25.09.2020](#)
- [Õiguskantsler rääkis "Aktuaalses kaameras" maskikohustusest, 24.09.2020](#)
- [Õiguskantsler rääkis Raadio 4-s maskikohustusest, 24.09.2020](#)
- [Õiguskantsler rääkis "Aktuaalses kaameras" abieluteemalisest referendumist, 21.09.2020](#)
- [Õiguskantsler Ülle Madise saates "Otse uudistemajast", 09.09.2020](#)
- [Õiguskantsler selgitas Raadio 2-s alkoholimüügi piirangutega seonduvat, 04.09.2020](#)
- [Ülle Madise ETV saates "Minu Eestimaa", 03.09.2020](#)

Artiklid

- [Õigusriik pandeemia ajal. Õiguskantsler Ülle Madise ja õiguskantsleri asetäitja-nõuniku Olari Koppeli artikkel ilmus Riigikogu Toimetiste juuninumbris](#)
-

[Ülle Madise. Vendlusest võrdsuses.](#) Artikkel ilmus ajalehe KesKus mainumbris

- [Olari Koppel. Valimised koroonaajal.](#) Artikkel ilmus 29. aprillil ERRi arvamusküljel
- [Hent Kalmo. Kadrioru aednik.](#) Õiguskantsleri nõuniku Hent Kalmo artikkel Konstantin Paľtsist ilmus ajakirjas Vikerkaar 2021. a kevadel
- [Külli Taro: vaba ühiskonda pikaajaliselt lukku panna pole võimalik.](#) Vikerraadio päevakommentaar, 21.12.2020
- [Külli Taro: avalikkus võiks nõuda Repsi skandaali põhjuste lahendamist.](#) Vikerraadio päevakommentaar, 23.11.2020
- [Olari Koppel. Valimiskomisjon ei võltsi Eestis valimistulemusi.](#) Artikkel ilmus ERR arvamusrubriigis 09.11.2020
- [Olari Koppel. Olla või mitte olla? See on küsimus!](#) Artikkel ilmus ERR arvamusrubriigis 31.10.2020
- [Külli Taro: riigikogu roll poliitikakujundamises on järjest vähenenud.](#) Vikerraadio päevakommentaar, 26.10.2020
- [Külli Taro: mured, mida maski kandmise riiklik kohustus kaasa toob.](#) Vikerraadio päevakommentaar, 28.09.2020
- [Distsantsõppest põhiseaduse valguses.](#) Õiguskantsleri vanemnõuniku Aigi Kivioja artikkel ilmus Õpetajate Lehes 25.09.2020